

K odolnosti

a

pohyblivosti VS

Požadavky na zabezpečení životaschopnosti, odolnosti a pohyblivosti velitelských stanovišť všech stupňů jsou v soudobých operacích mnohem vyšší než v dřívějším období. Velitelská stanoviště se stala pro nepřítele jedním z prvořadých cílů jeho úderů a pravděpodobnost zničení těchto míst podstatně vzrostla zavedením jaderných zbraní do výzbroje armád. Kromě těchto přímých úderů mohou být velitelská stanoviště důležitým objektem činnosti diverzních a záškodnických skupin nebo jednotek nepřítele. Vyřazením jednotlivých míst velení může nepřítel narušit celý systém velení na daném stupni, což může při nenadálém zahájení války značně ovlivnit činnost našich vojsk.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války ukazují, že se hitlerovská vojska velmi intenzivně zaměřovala na ničení míst velení a spojovacích uzlů, aby tím zabránila sovětským velitelům a štábům v řízení vojsk.

To potvrzuje řada různých dokumentů. Tak např. v „Dějínách Velké vlastenecké války Sovětského svazu 1941—1945“ se konstatuje: „Letecké bombardování a dělostřelecké ostřelování hned v prvních okamžicích války vyřadilo většinu spojovacích linek a uzlů, což mělo za následek, že bylo narušeno pevné řízení vojsk ze štábů frontů a armád a že přestaly z vojsk docházet pravidelné informace o situaci na frontě. Značnou měrou k tomu také přispěla činnost záškodnických skupin, které hitlerovci vyslali do sovětského zápolí ještě před začátkem války. Po prvním výstřelu, a někde již hodinu nebo dvě před začátkem bojů, se záškodníkům podařilo na mnoha místech přerušit spojení na stupni armáda—sbor a sbor—divize“ (svazek 2, strana 14).

Rovněž maršál Sovětského svazu G. K. Žukov ve své knize „Vzpomínky a úvahy“ (Svoboda, Praha 1971) uvádí, že 22. června na úsvitě bylo ve všech západních pohraničních okruzích poškozeno linkové spojení s vojsky a štáby okruhů a armády neměly možnost rychle předávat své rozkazy. Nepřátelská agentura a diverzní skupiny, jež pronikly na naše území, přestřihovaly dráty,

zabíjely spojaře a přepadaly velitele, kterým byl oznámen bojový poplach (strana 231).

Obdobně tuto skutečnost potvrzuje i generálplukovník L. M. Sandalov, který zastával při zahájení fašistického napadení Sovětského svazu v červnu 1941 funkci náčelníka štábu armády u Běloruského zvláštního vojenského okruhu. Ve své knize¹⁾ vzpomíná, že „ve 2 hodiny 21. 6. 1941 zahájila svoji činnost hitlerovská agentura. Z Brestu telefonicky hlásili, že na některých místech a na železniční stanici zhaslo světlo a byl vyřazen vodovod. Za několik minut došlo k havárii v elektrárně v Kobrinu. Během další půl hodiny bylo přerušeno linkové spojení se štábem okruhu a se všemi vojsky. K jeho obnově došlo asi po jedné hodině. Bylo zjištěno, že linky byly na několika místech vyříznuty v délce několika desítek metrů“ (strana 74).

Poznatky hitlerovských armád ze 2. světové války by široce využíval náš pravděpodobný nepřítel i v příští válce. Budeme-li uvažovat o možnostech vyřazování velitelských stanovišť, nesmíme počítat jen s jadernými údery nebo údery klasickými zbraněmi na jednotlivá místa velení, nýbrž i s veškerou nepřátelskou činností, kterou je možné narušit nebo zničit velitelská stanoviště a spojovací uzly našich vojsk.

Podle názorů vojenských odborníků armád Severoatlantického paktu by byly při zahájení války i v jejím průběhu velmi široce používány záškodnické a diverzní skupiny a výsadkové jednotky, které by měly za úkol ničit velitelská stanoviště, spojovací uzly, narušovat spojovací linky, vyřazovat styčné důstojníky, velitele a důstojníky štábů na přesunu i v prostorech velitelských stanovišť. Při zhodnocení těchto možností nepřítele vidíme, že musíme věnovat podstatně větší pozornost obraně a ochraně velitelských stanovišť a zvýšení odolnosti těchto míst, což zdůrazňují i základní výcvikové dokumenty ČSLA na výcvikový rok 1972–1973.

V soudobých operacích se podstatně zvýší dynamika vedení boje a operace. V důsledku toho mohou často pronikat nepřátelské čelní a předsunuté jednotky a útvary do hloubky sestavy našich vojsk a narušit činnost našich velitelských stanovišť taktických i operačních stupňů.

K obdobným případům docházelo již při zahájení Velké vlastenecké války, kdy se německým tankovým jednotkám podařilo ojediněle proniknout až do prostorů velitelských stanovišť armád a frontů. O tom hovoří např. maršál Sovětského svazu Jeremenko ve své knize „Na západním směru“ (Voj. izdat., Moskva 1959), ve které popisuje, jak se neočekávaně objevily v prostoru předsunutého velitelského stanoviště frontu německé tanky.

Na základě vyhodnocení těchto historických zkušeností i soudobých názorů našeho pravděpodobného nepřítele můžeme uvést stručný závěr, že pro případ nenadálého zahájení války bude účelné připravovat již v míru opatření:

- k zabezpečení nepřetržitého spojení,
- k ochraně velitelů a důstojníků štábů,
- k ochraně, obraně a zvýšení odolnosti míst velení.

V průběhu operace a boje bude nutné důsledně dodržovat tato opatření, aby nepřítel nemohl narušit náš systém velení.

Rozborem těchto otázek nechci v žádném případě uměle vytvářet nějaký nový problém. V podstatě jde o všeobecně známou problematiku, která si vyžaduje pouze zvýšenou pozornost našeho velitelského sboru. Ve svých dů-

¹⁾ Genplk. L. M. Sandalov: „Na moskovskom napravlenii“, Vydavatelství „Nauka“, Moskva 1970.

sledcích může totiž ovlivnit jak průběh, tak i výsledek bojové činnosti našich vojsk.

Zvýšením odolnosti velitelských stanovišť snížíme pravděpodobnost jejich možného zničení a snížíme procento možných vlastních ztrát.

V dřívějších letech jsme převážně kladli důraz při zvyšování odolnosti VS na jejich rozptýlování na větších plochách. To v některých případech vedlo k narušení plynulé práce štábů a nezabezpečovalo v celém komplexu zvýšení životaschopnosti a odolnosti VS.

V současné době VS rovněž rozptýlujeme na poměrně rozsáhlých plochách, zpravidla v menších pracovních skupinách štábních vozidel, a umísťujeme je v poměrně značných vzdálenostech od bojujících vojsk.

Při přemísťování míst velení při krátkých zastávkách využíváme vlastností terénu, při delším pobytu na místě budujeme okopy, úkryty apod.

K zabezpečení nepřetržitosti velení kromě uvedených opatření vyčleňujeme určitou zálohu sil a spojovacích prostředků, které můžeme zasadit při vyřazení některého místa velení. Mnohem podrobněji řešíme činnost při vyřazení velitelských stanovišť. Jde o vzájemné nahrazení a zastupování jednotlivých velitelských stanovišť téhož stupně, nebo z nižších stupňů velení.

Se zvýšením odolnosti velitelských stanovišť souvisí i stupeň vybavenosti a materiálního zabezpečení našich štábů.

Hodnotíme-li dnešní vybavení našich štábů, zejména štábní autobusy, vidíme, že nezabezpečují dostatečnou ochranu pracovníků štábů, ani spojovacích prostředků před účinky radioaktivního záření a chemického a bakteriologického napadení. Tato vozidla vesměs nejsou hermetizována, ani vybavena filtroventilačním zařízením. Jejich ochrana před účinky pýchotných zbraní a dělostřeleckého i leteckého napadení není na potřebné úrovni.

Průchodnost štábních vozidel v terénu je poměrně omezená a možnost jejich úkrytí z ženižního hlediska je problematická. Na stupni pluk nelze tato vozidla přepravovat vzduchem.

Štábní vozidla z hlediska maskování a ochrany svými charakteristickými znaky výrazně prozrazují rozmístění štábů všech stupňů.

Různorodost typů těchto vozidel a velký počet jejich demaskujících znaků by umožnily nepříteli rychle zjistit leteckým průzkumem prostory rozmístění našich velitelských stanovišť a jejich přibližnou příslušnost k určitému stupni velení.

K odstranění demaskujících znaků velitelských a štábních vozidel by bylo účelné konstruovat tato vozidla na podvozcích nákladních automobilů a obrněných transportérů a dodržovat tvarově jejich vnější charakteristické znaky, kterými by se neodlišovala štábní vozidla od běžně používaných nákladních vozidel a obrněných transportérů jednotek a útvarů.

Přítom by bylo potřeba podle pracovního určení využívat různé modifikace vozidel s filtroventilačním zařízením, které by bylo možné stavebnicovým způsobem sestavovat a napojovat do větších celků.

Současně bychom měli více využívat i vhodně vybavené obrněné transportéry, zvláště na taktickém stupni a na PVS operačních stupňů.

Všechna štábní vozidla by měla mít vysokou průchodnost a měla by být vybavena samozakopávacími a samovyprošťovacími prostředky. Proti účinkům radioaktivního záření by měla být vybavena filtroventilačním zařízením a lépe by měla odolávat i účinkům střel a střepin leteckých pum nebo dělostřeleckých granátů.

Jejich konstrukce by měla umožnit vzájemnou propojitelnost spojovacími prostředky jak vnitřního spojení, tak i dálkového spojení.

Ze zvýšení mobility štábů by štábní vozidla měla umožnit práci za přesunu. Spojovací prostředky by měly umožnit spolehlivé předávání zpráv cestou automatického utajení přenosu informací, což by podstatně zvýšilo operativnost velení vojskům i mobilitu štábů.

Ke zvýšení odolnosti velitelských stanovišť se v soudobých podmínkách při dostatku času budují pro štábní a spojovací vozidla okopy a pro určitý počet osob úkryty. Je snaha tento problém řešit též intenzivnějším využíváním prefabrikátů a jednotlivých typových skládacích prvků přenosných úkrytů.

Takový způsob vyžaduje značné množství speciálních dopravních a ženijních strojů, které nejprve vyhloubí potřebné okopy, do kterých se zapustí tyto úkryty. Charakteristické znaky ženijních strojů, přepravníků a prefabrikátů, jakož i budování okopů mohou demaskovat přesuny a rozmístění našich štábů.

Cesta zvýšení odolnosti velitelských stanovišť, která využívá intenzivnější ženijní úpravy a mobilní úkryty, není zcela reálná a může být ve válečných podmínkách dosti problematická. Nepříteli totiž umožníme zjišťovat pohyby a rozmístění našich velitelských stanovišť, poněvadž demaskující příznaky ženijních strojů, prefabrikátů a vlastní budování okopů pro tyto skládací prvky by umožňovalo zjistit prostory velitelských stanovišť ještě před jejich zaujetím. Je zřejmé, že nákladné ženijní práce by prozradily rozmístění štábů a toto vynaložené pracovní úsilí by naopak mohlo vést k rychlejšímu vyřazení našich štábů a nikoliv ke zvýšení jejich odolnosti a ochrany.

Při ženijním zabezpečení velitelských stanovišť bychom mohli dosáhnout toho, aby jejich úprava na stupni frontu netrvala déle pro představené velitelské stanoviště než 2–3 hodiny a do 10 hodin pro velitelské stanoviště. Při zaujímání připravených míst by mělo být PVS zaujato během 30–40' a VS během 1–1½ hod. Bylo by vhodné více využívat na velitelských stanovištích obrněných transportérů, které budou vybaveny filtroventilačním zařízením. Zvýší to odolnost a pohyblivost jednotlivých míst velení. Toto řešení by odstranilo současné disproporce mezi vysokými tempy útoku vojsk a pomalým tempem budování prostorů VS z ženijního hlediska. Tento požadavek je zvláště důležitý při zabezpečování manévru u štábu svazku a armády.

Velký význam má správné rozmístění jednotlivých prvků velení v terénu. Musí být rozmístěny navzájem tak daleko, aby jedním jaderným úderem nebyl zničen více jak jeden prvek velení a aby se nenarušila práce štábu. Minimální vzdálenost mezi jednotlivými prvky VS a TVS může být 1,5–2 km.

Podle současných názorů se rozmístění jednotlivých míst velení kalkuluje na těchto přibližných plochách:

- VS frontu na 50–70 km²,
- VS armády na 20–30 km²,
- TVS frontu na 25–30 km²,
- TVS armády na 10–15 km².

Nejmenší nebezpečí vyřazení velitelských stanovišť nepřátelskými jadernými údery bude v tom případě, kdy charakter terénu umožní rozmísťovat štáby podél cest, takže budou vytvářet liniové cíle. Tím se současně zkrátí doba potřebná na rozvinování velitelských stanovišť a organizace vnitřního spojení se zabezpečí poměrně rychle položením spojovacího kabelu podél pochodového proudu.

Při volbě prostorů velitelských stanovišť je vhodné více využívat místa s dostatečnými ochrannými a maskovacími vlastnostmi, které jsou v dostatečné vzdálenosti od pravděpodobných jaderných úderů nepřítelů (od velkých osad, důležitých průmyslových objektů, komunikačních a spojovacích uzlů apod.). Velitelská stanoviště není vhodné umísťovat přímo v prostorech soustředění vojsk, v palebných postaveních raketového vojska, v prostorech rozmístění letectva, nebo v těsné blízkosti letišť.

V obraně bude účelné umísťovat velitelská stanoviště na tankonedostupných směrech. Ke spolehlivému ukrytí velitelských stanovišť bychom měli zabezpečit spolehlivé maskování, zvláště rádiového maskování. S tím souvisí i nutnost snížení počtu rádiových stanic na velitelských stanovištích, úprava pracovního režimu těchto stanic a umísťování vysílacích středisek v bezpečné vzdálenosti od velitelských stanovišť.

Jednou z otázek doposud podceňovanou je i pečlivý výběr skrytých cest a komunikací do prostorů velitelských stanovišť, dodržování pevného režimu pohybu vozovek na těchto komunikacích i promyšlené používání ukazatelů a směrnic pro vyznačení jednotlivých pracovišť na velitelských stanovištích.

Při organizaci operačního maskování nezapomínáme na vytváření sítě klamných velitelských stanovišť, na která bychom měli vyčleňovat dostatečný počet sil a prostředků k jejich „oživování“.

Před několika lety jsme při rozmísťování velitelských stanovišť určovali velmi pečlivě záložní prostory, které štáby zaujímaly při bezprostředním napadení, při nebezpečí zamoření nebo při lesních požárech. Rychlé opuštění velitelských stanovišť bývalo dobře nacvičeno a na daný signál se štáby velmi rychle a organizovaně přemísťovaly do záložních prostorů. Tuto praxi bychom měli rozhodně obnovit a při cvičeních častěji procvičovat.

Ráznější a energičtější opatření bychom měli zachovat při dodržování maskovací kázně na velitelských stanovištích a v jejich okolí. Týká se to nejen bezprostředního maskování vozidel, jejich pohybu na příjezdových komunikacích, ale i pohybu osob na velitelských stanovištích, umístění rádiových stanic, přistávacích ploch pro vrtulníky apod.

Mnohem častěji bychom měli při cvičeních kontrolovat úroveň maskování míst velení pomocí leteckých snímků a vyvozovat z toho příslušná opatření i při rozehře cvičení.

K přímé ochraně a obraně velitelských stanovišť bychom měli vyčleňovat nezbytné síly a prostředky, zejména k jejich protivzdušné a protitankové obraně.

Odolnost velení a velitelských stanovišť ovlivňuje i dobře organizovaná osobní ochrana vedoucích funkcionářů na velitelských stanovištích a při přesunech. Totéž se týče i ochrany styčných a směrových důstojníků, kteří doručují důležité dokumenty a mohou být vcelku snadno přepadeni diverzními nebo výsadečnými skupinami.

Nebezpečí napadení velitelských stanovišť nepřátelskými údery ze vzduchu vyžaduje pečlivou organizaci protivzdušné obrany, která by měla být zahrnuta na stupni frontu a armády do celkového systému PVO frontu nebo armády.

Zvýšená pozornost pozemních úderů diverzních skupin nebo taktických výsadek nepřítelů, případně možnost rychlého pronikání pozemních vojsk až do prostoru rozmístění štábů vyžaduje mnohem spolehlivější organizaci pozemní obrany velitelských stanovišť i organizaci všech druhů zabezpečení. K tomu vyčleňujeme motostřelecké jednotky, případně využíváme k posílení zabezpečo-

vacích a strážních jednotek i vyčleněné jednotky z vojsk. Velitelé útvarů a jednotek ochrany míst velení a všechny osoby pracující na velitelských stanovištích musí být včas seznámeni s terénem a s činností při bojovém poplachu v případě napadení pozemním nepřítelem.

Všechna opatření zabezpečení a ochrany VS zahrnujeme do plánu obrany a ochrany VS, který může obsahovat:

- útvary a jednotky vyčleněné k obraně a ochraně VS,
- úkoly zabezpečovacích jednotek a činnost všech osob při napadení nepřítelem,
- signály všeho druhu a jaká se předpokládá činnost na jednotlivé druhy signálů,
- organizace velení při odražení útoku nepřítele na velitelské stanoviště.

Ke zvýšení pohyblivosti a manévrovosti velitelských stanovišť bude účelné vytvářet pohyblivá místa velení, do kterých se začleňují především hlavní funkcionáři a směna důstojníků pracujících na pohyblivém místě velení frontu nebo armády. U frontu může toto místo tvořit asi 25—30 osob. Jejich dopravu i s příslušným počtem spojovacích prostředků mohou zabezpečit 3—4 vrtulníky. Při dovedném využití tohoto místa velení bude mít velitel frontu stálou možnost rychle se přemisťovat v průběhu operace a rychle ovlivňovat její chod bez přerušení velení všem silám a prostředkům frontu.

Zkušenosti ukazují, že je nutné mnohem intenzivněji hledat způsoby zabezpečení nepřetržitosti velení nejen cestou zvyšování odolnosti jednotlivých míst velení, ale i rychlým předáváním velení z jednoho velitelského stanoviště na druhé.

K zabezpečení této varianty se nabízí tato možnost řešení: vytvořit u operačních svazů dvě rovnocenná velitelská stanoviště, z nichž jedno bude hlavní a druhé záložní, která budou pracovat na směny zpravidla po 24 hodinách. Obdobným způsobem byla organizována práce generálního štábu Sovětských ozbrojených sil za Velké vlastenecké války, jak to popisuje generál S. M. Štěmenko ve své knize „Generální štáb v letech války“. (Toto řešení jsem navrhoval ve Vojenské mysli č. 5/1969 v článku „K využívání poznatků 2. světové války“.)

Při předávání velení mezi různými stupni a místy velení v případě jejich vyřazení bude vhodné postupovat podle jednotné metodiky činnosti štábů. Týká se to především předávání informací o situaci a zpracování základních dokumentů. Bylo by žádoucí, aby základní rozhodnutí byla k dispozici u těch velitelů a štábů, kteří přicházejí v úvahu jako záložní štáby v případě vyřazení buď hlavního místa velení, nebo vyššího štábu. Konkrétně to např. znamená, že by druhosledový svazek nebo útvar měl dostávat v jednom výtisku všechna hlášení a dokumenty, aby mohl kdykoliv převzít velení za nadřízený štáb. Tato otázka není v soudobých řádech a předpisech řešena a je v rozporu i se současnými nařízeními o utajení, avšak bez jejího dořešení nelze zabezpečit vytvoření všech podmínek pro předávání velení.

Při vyřazení některého velitelského stanoviště by měla být další místa velení vzájemně zaměnitelná a každé z nich by mělo zabezpečit v případě potřeby velení všem silám na daném stupni. Tento požadavek se týče i předsunutého velitelského stanoviště frontu, armády a divize, které by se mělo stát při vyřazení velitelského stanoviště rozhodujícím místem velení a mělo by plnit hlavní funkce při řízení vojsk. Pro realizaci tohoto požadavku bude účelné připravit ve všech štábech nezbytné vyčlenění osob, spojovacích a

dopravních prostředků do předsunutého velitelského stanoviště a organizovat potřebnou přípravu pro plnění základních funkčních povinností při vyřazení velitelského stanoviště.

Dosavadní poznatky z většiny cvičení však ukazují, že funkce předsunutých velitelských stanovišť na jednotlivých stupních velení není doceněna. Tato místa se obsazují zpravidla minimálními počty štábních pracovníků, kteří by nebyli schopni v případě vyřazení velitelského stanoviště řídit činnost vojsk. Informovanost těchto pracovišť o situaci bývá málo soustavná a v přípravném období nejsou důstojníci těchto pracovišť dostatečně využíváni k posílení práce velitelského stanoviště.

Nezbytnou podmínkou k realizaci rychlého předání velení mezi jednotlivými místy velení je stálá vzájemná informovanost. Velitelské stanoviště má systematicky informovat vedoucí funkcionáře na předsunutém, týlovém a případně pomocném velitelském stanovišti o operační situaci a o rozhodnutích velitele. Operační skupina týlu, umístěná na velitelském stanovišti, musí zabezpečit trvalou informovanost všech míst velení o týlové situaci.

Další možnou variantou zabezpečení nepřetržitosti velení je předání velení vojskům fronty (armády) jednomu z velitelských stanovišť armády (divize). Velitel by měl ve svém rozhodnutí určit jedno z velitelských stanovišť (případě i dvě) z podřízených stupňů jako záložní velitelská stanoviště. Pro tento úkol by se měly volit zejména štáby od vojsk, předurčených k činnosti na hlavním směru. Velitel dané armády nebo divize se může určit jako zástupce velitele fronty (armády). V míru by se měl připravovat na svoji funkci a při plánování operace být plně seznámen se zámyslem operace. V průběhu operace by měl být trvale informován o celkové situaci vojsk a o rozhodnutích, která přijal velitel fronty nebo armády.

Spojení by mělo zabezpečovat velení z jednoho velitelského stanoviště armády (divize) ostatním armádám (divizím) a udržovat součinnost se sousedy a nadřízeným štábem.

Mají-li tato záložní či náhradní velitelská stanoviště dobře plnit své funkce při záměně velení, musí se předem plánovat jejich doplnění osobami, spojovacími a dopravními prostředky ze zálohy fronty nebo armády.

Při záměně velení převezmou štáby, předurčené k tomuto úkolu, řízení vojsk bez čekání na pokyny, organizují spojení, zajišťují situaci a upřesňují úkoly vojskům.

Závěr

Veškerá opatření ke zvyšování odolnosti míst velení závisí na přípravě celého systému velitelských stanovišť. Jejich obsahem by měl být výběr vhodných prostorů pro rozvinutí každého velitelského stanoviště, příprava a budování výhodných úkrytů pro osoby, prostředky velení a vozidla a vytvoření spolehlivého spojovacího systému.

Ženíjí zabezpečení velitelských stanovišť by se mělo soustředit především na úpravu komunikací, budování okopů a na pečlivé maskování.

Větší pozornost bude žádoucí zaměřit na vybavení štábů odolnými pancéřovými štábními vozidly, které se svými vnějšími znaky nebudou v zásadě odlišovat od běžných dopravních a bojových prostředků vojsk.

Jednotlivé prvky velitelských stanovišť bychom měli rozptýlovat v terénu tak, aby nebyla narušena součinnost a plynulost práce štábu. Větší pozornost bude vhodné věnovat organizaci spolehlivé protivzdušné obrany.